

A Könyvtári Szemle új olvasóinak
BÓDAY Pál

A Könyvtári Figyelő szerkesztőjével – még a múlt év végén – arról beszélgettünk, hogy meg kellene írni a Könyvtári Szemle című folyóirat történetét, ugyanis ez az 1913-ban indult lap a Tanácsköztársaság könyvtárügyi programjának előkészítésében fontos szerepet játszott. Akkor vetődött fel a gondolat, hogy mégse történeti dolgozatot kellene a mai olvasó kezébe adni – adnak neki bőven ilyen olvasmányt egyébként is – hanem hasonló kiadásban magát a Könyvtári Szemlét kellene letenni a könyvtárosok asztalára. Mert ennek a folyóiratnak az olvasása többet jelent bármely gondosan is megírt „évfordulós” történeti tanulmány okos megállapításainál és pontos adatközlésénél.

Ugy látszik, hogy a gondolat meg is valósul. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kezdeményezésén és a ma-

gyar könyvtári társadalom erőfeszítésén múlik, hogy ezt a nem túlságosan terjedelmes, és alig öt évet megért lapot minden magyar könyvtáros olvashassa. Biztosak vagyunk benne, hogy ez nemcsak izgalmas, hanem tanulságos olvasmány is lesz. Világossá és plasztikussá tesz olyan könyvtártörténeti összefüggéseket, amelyeket eddig csak igen halványan sikerült – elsősorban a könyvtárosképzésben – ábrázolnunk. De emellett számos igazolást is ad a lap cikkeinek, tanulmányainak olvasása mai könyvtári törekvéseinkre, és ami talán még ennél is lényegesebb: *nem egy megvalósítandó – és megvalósítható – gondolatot ébreszt szocialista könyvtárügyünk további fejlesztésére.*

Hogy mi volt a folyóirat célkitűzése, azt a leghitelesebben az első, 1913. május 20-án megjelent számának a bevezető cikke mondja meg. Ezért idézzük – illetve a mai technika lehetőségeit igénybe véve eredeti formájában visszaidézzük – Köhalmi Bélának, a lap szerkesztőjének programcikkét:

Mit akar a Könyvtári Szemle?

Ezt a vállalkozást az a hatalmas fejlődés váltotta ki, amely az utolsó évtized alatt a magyar könyv körül lefolyt. A sokat óhajtott nagy magyar olvasó-

közönség végre itt van. Van hatalmas napisajtónk. Van irodalmi kivitelünk. Könyvkiadóink munkássága egyre inkább arra az utra fordul, amelyen a nagyközönség valódi szükségleteit szolgálják majd. Szerte az országban szabadtanító szervezetek dolgoznak a tudományok demokratizálásáért. Ezek a faktorok nevelnek a szaporodó magyar könyvtárak számára hovatovább követelő, nagyigényű közönséget. 1901-ben 42 jelentékenyebb közkönyvtár volt az országban 1911-ben 132.

Angol és amerikai érett könyvtári elvek tapogatózás nélkül való utat jelölnek ki a modern magyar könyvtárügy számára. „A legjobb könyveket a legtöbb olvasónak, a lehető legkisebb költséggel“. Szeretnők, ha e jelszó mélyén meghuzódó tapasztalatok és eredmények ismerete nélkül immár nem lehetne Magyarországon könyvtárat alapítani és vezetni.

A magyar könyvtárügynek van már két nagy revüje. Az ő eddig való munkásságuk könyvebbé teszi a szélesebb körű érdeklődés felkeltését, amelyre a „Könyvtári Szemle“ vállalkozik. Ezért jelenik meg kéthetenként, sokkal kisebb terjedelemben.

Törekvéseink központjában a modern nyilvános könyvtárügy fog állani, de mindig gondunk lesz arra, hogy figyelő szem és eleven toll mindazokkal foglalkozzék, akiknek a könyv csinálásában, megőrzésében és az olvasókhöz való juttatásában bármi szerep is jutott: Az irodalom a maga egészében, az időszaki sajtó, az írók, a kiadók, a könyvgyűjtők, a könyvtárosok és szabadtanítással foglalkozók egytől-egyig objektumai lesznek a mi megfigyeléseinknek.

Az olvasóknak pedig, az átlag olvasóknak épügy, mint a tudományos kutatóknak, kezébe fogjuk adni azokat az eszközöket, amelyek a szédületes könyvprodukción feletti tájékozódást lehetővé teszik.

Arra törekszik a „Könyvtári Szemle“, hogy ne csak minél több jó könyv szórassék szét az országban, hanem minél több: *könyvről való ismeret is!*

*

Nem tulajdonképpeni programot akartunk adni ezekben az előljáró szavakban, csupán ujjmutatásokat, néhány

tájékoztató megjegyzést, melyek alapjául szolgáljanak annak a hevenyészett anketnek, amelyet a *Könyvtári Szemle* szükséges voltáról rendeztünk ugyan, de a mely itt-ott — akarva nem akarva — végül is a magyar könyv és könyvtárügy anketjévé mélyült. Levélben fordultunk az ország könyvtári szakférfiaihoz s kiadóihoz s megkérdeztük őket törekvéseink felől s a felől, mennyiben tartják létjogosultnak a *Könyvtári Szemle* megindítását. Nem a beérkezett válaszok harmonikus igen-je adja okát annak, hogy közöljük őket, hanem azok a bennük kifejezésre jutó igények és kívánságok, amelyeket egy új könyvtári lappal szemben támasztanak annak jövődő olvasói. Ezek a hozzászólások annyi tanúságot rejtenek magukban, hogy szélesebb keretben arra is alkalmasak lettek volna, hogy részletkérdésekben a lap bizonyos irányu szolgálatát a szerkesztőséggel kollektive az olvasók szabják meg. E vázlatos program egyértelmű helyeslése arra is feljogosít bennünket, hogy ugyanezt a helyeslést tétélezzük fel azokban a válaszokban is, amelyeket lapzártáig a posta nem hozott el hozzánk. A válaszok a beérkezés sorrendjében itt következnek.

A határozott tollal megírt sorokból egyértelműen kitűnik, hogy ez a folyóirat *a könyvtárpolitika – addig hiányzó – orgánumának a szerepét kívánta betölteni*. A válaszok – a közölt válaszok – zöme is ezt a törekvést bátorítja. (Itt a közlés sorrendjében említve az alábbiak válaszát közli a lap: *Gulyás Pál*, a Magyar Könyvszemle szerkesztője, *Ranschburg Viktor* az Athenaeum Részvénytársaság igazgatója, *dr. László Gábor* a Földtani Intézet könyvtárnoka, *Wiesner Jakab* a Corvina szerkesztője, *dr. Gárdonyi Albert*, a székesfőváros leváltárnoka, *Kovács Sándor* a pozsonyi Teológiai Akadémia könyvtárnoka, *Steinhofér Károly*, a Magyar Könyvkereskedők Évkönyve szerkesztője, *Angyal Dávid* egyetemi tanár, és *dr. Szabó Ervin* a Fővárosi Könyvtár igazgatója. *Ferenczi Zoltánnak*, az Egyetemi Könyvtár igazgatójának válaszát a lap első számában külön cikként közlik.)

A válaszokból egyébként már sejlenek a század első évtizedének leglényegesebb könyvtárügyi *tendenciái*, az 1913-ban megjelent első évfolyam tizenkét száma pedig szinte *teljes képét* adja a kor hazai könyvtárügyének. Az utolsó két számban jelenik meg Kőhalmi Bélának az áttekintése *a magyar nemzeti bibliográfia helyzetéről*. Ez ugyanis ebben az időben (ebben az időben is!) az egyik legfontosabb könyvtárpolitikai és tudománypolitikai probléma volt. A ma már klasszikus írássá vált két cikk mottójául Kőhalmi ezt a Magyar Miháltól származó „sírfeliratos” mondatot választotta: „*Irodalmunk már születésénél megholtnak tekinthető.*”

Ugyanis kurrens magyar nemzeti bibliográfia akkor már évtizedek óta nem volt. (A Magyar Könyvszemle 1891-ig közölt bibliográfiai áttekintést a hazai könyvtermésről.) Az illetékes „szakférfiak és szakintézmények” pedig szóban és írásban egyaránt azt bizonygatták, hogy a magyar irodalom bibliográfiai áttekintésében az a jó ami van. Ez a vélemény rejlik még Gulyás Pál közölt válaszában is, aki szerint az ilyenféle feladatok „*már fennálló könyvészeti folyóirataink keretében sokkal jobban megoldhatók.*”

Az 1913-as év utolsó számában a szerkesztő bejelenti, hogy újítással akarják kezdeni az 1914-es esztendő. Megjegyzi, hogy a lap eddig elért népszerűségét a *programszerűségnek* köszönhetik. „*S.ez az – írja – ami mellett végig kitartunk: ma a nemzeti bibliográfia kérdése, holnap más. Há! istennek sok a tennivaló... Nem szívesen mondunk le a kéthetenként való megjelenés aktualitást hozó előnyéről, de azért az árért, hogy a Corvina hiányos magyar bibliográfiája helyébe a Könyvtári Szemle adjon amannál jobb és teljesebb kurrens bibliográfiát, szívesen tesszük. Legközelebbi számunk revüalakban jelenik meg már s izléses borítólap fogja díszíteni. – Azt mondta a mesebeli ember az aggódó utasnak: Hadd látom hogyan haladsz s megmondom, eléred-e kellő időben célodat.*”

A második évfolyam első számában, 1914 január 15-én – az „ellendrukkerek” nagy megrökönyödésére – megjelenik az első melléklet. Ennek előszavában is hangsúlyozzák, hogy *példaadás* okáért vállalkoztak a *Magyarország Bibliográfiája* elkészítésére.

A nagy vállalkozás valóban elmozdította a holtpontról a nemzeti bibliográfia ügyét. Ezt jelenti be az utolsó 1914 június 15-én megjelent számában a lap szerkesztősége.

A Könyvtári Szemlének – és elsősorban Köhalmi Bélának – ezt a „huszárvágását” azért ismertettük és idéztük ilyen részletesen, mert a lapnak ez volt egyik legnagyobb kezdeti sikere és érdeme. A magyar nemzeti bibliográfia történetének pedig egyedülálló fejezete.

Egyébként ez a könyvtárpolitikai lap további számaiban is „könyvcentrikus” és „bibliográfia-centrikus” maradt. Mert a könyvtár *alkotóeleme* mégiscsak a könyv és legfontosabb *munkaeszköze* pedig a bibliográfia. (Még akkor is, ha ezeket dokumentumnak, vagy „médiának”, katalógusnak vagy referáló lapnak nevezzük.) De – ellentétben például a Magyar Könyvszemle „fejlődéstörténetével” – a Könyvtári Szemlében a könyvről való ismeret *nem válik el, nem „idegenedik” el a könyvtárral való ismerettől.* A megindulása utáni egy zavartalan év számaiban olyan profilt alakított ki a szerkesztőség, amelyben az állandó informatív és instruktív rovatok mellett a magyar könyvtárügy legégetőbb vagy legtanulságosabb problémáiról írott elemző tanulmányok kaptak helyet.

Az első világháború természetesen a lap további fejlődését is befolyásolta. Az 1914. június-decemberi összevont szám alig harminc oldalnyi terjedelemben jelenhetett meg. 1915-től 1917-ig is egyre gyakoribbak az összevont számok és az 1918-as évfolyam helyett a „Könyvgyűjtők Évkönyve 1919” című füzetet ezekkel a szavakkal adja a szerkesztő a lap előfizetőinek:

„*Ugy vegye a szíves olvasó ezt az Évkönyvet, mint a KÖNYVTÁRI SZEMLE 1918-as évfolyamát, mint e lap hatodik kötetét, mely annyi háborús papír- és nyomdai nyomorúság és túlmunka súlya alatt idejében sehogysem tudott megjelenni. E kötet kéziratát 1918 novemberében adtuk nyomdába. K.B.*”

A megcsökkent terjedelem és az egyéb háborús nyomorúságok sem térítették azonban el a lapot az indulásakor vallott programszerűségtől. Folytatják a korszerű könyvtároskodás ismereteinek terjesztését és a háború-emelte korlátok ellenére *sem tévesztik szem elől a nemzetközi könyvtári tapasztalatok és eredmények vizsgálatát.* A Jegyzet rovatban továbbra is magas színvonalon, avatott tollal művelik a *vitázó, politizáló szakmai publicisztikát* – ami mai könyvtáros lapjainknak is követendő például és gyakorlatul szolgálhatna.

MAGYARORSZÁG BIBLIOGRÁFIÁJA

BIBLIOGRAPHIA HUNGARIAE

Megjelenik minden hó 15-én

Szerkeszti
STEINHOFFER KÁROLY

Szerkesztőség és kiadóhivatal
IV. ker., Múzeum-körut 19. sz.

Bibliográfiánkról.

„Irodalom bibliográfia nélkül olyan, mint könyvtár lajstrom nélkül“. Ez lebegett szemünk előtt, amikor elhatároztuk, hogy a „Könyvtári Szemlé“-hez mellékletet adunk, melynek célja: a Magyarországon megjelenő összes irodalmi termékekről pontos és teljes bibliográfiát nyújtani.

A mostanáig egyedül álló évi bibliográfia — sajnos — nagyon hiányos. Számításunk szerint ez a bibliográfia az évi szellemi termelésnek épen csak a negyedrészt, vagyis csak azokat a műveket mutatja ki, melyek könyvárusi forgalomba kerülnek, míg a forgalomba nem kerülendőket egyáltalában nem regisztrálja. Ilyen körülmények között tehát korántsem teljesíti azt a kulturális feladatot, melyet a bibliográfiának tulajdonképpen teljesítenie kell. Ez a szomorú állapot különben már évek óta foglalkoztatja az érdekelt köröket, de azért a javulás érdekében máig sem történt semmiféle intézkedés.

Miután pedig nem tartjuk oly nagy feladatnak a teljes, vagy legalább is a mainál jóval teljesebb bibliográfia elkészítését, példaadás okáért magunk vállalkozunk az elkészítésére. *Teljes magyar bibliográfiát* akarunk adni és adunk majd, ha előkészítő munkánk be lesz fejezve. Harmadik és negyedik füzete *Magyarország Bibliográfiájának* beszédes bizonyosága lesz törekvésünknek.

Bibliográfiánk szakfelosztása a Dewey-féle tizedes osztályozás alapján történik, mely könnyen áttekinthető és világos. Minden számunk elején áttekinthető cikket adunk a hazai termelésről.

Végül még annyit, hogy első számunkban csak olyan műveket regisztráltunk, melyek az 1914. évszámmal vannak ellátva, de voltaképpen még az 1913. évi irodalmi termékekhez tartoznak.

MAGYARORSZÁG BIBLIOGRÁFIÁJA

BIBLIOGRAPHIA HUNGARIAE

Megjelenik minden hó 15-én	Szerkeszti PIKLER BLANKA	Kiadja: Lantos A. könyvkiadó- hivatala Budapest, IV., Muzeum-körut 19
----------------------------	-----------------------------	---

Értesítjük az olvasót,

hogy a KÖNYVTÁRI SZEMLE bibliográfiája ezuttal utolszor jelenik meg ebben az alakban. A lap és e bibliográfia szerkesztője a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete elnökének, BENKŐ Gyula urnak megtiszteltel bízalma folytán megbízást kapott a könyvkereskedők kurrens nemzeti bibliográfiájának, az 1878 óta megjelenő CORVINA könyvészeti részének szerkesztésére. Ez a kötelezettségük 1914 júliusával kezdődik.

A Könyvtári Szemle azért indította meg ezt a bibliográfiát, hogy bizonyosságot tegyen arról, amit irt és hirdetett, hogy a nemzeti bibliográfia hiányos és hogy kis eszközök kellene ahhoz, hogy jobbat lehessen csinálni. És mert tudtuk, hogy a lehető teljes bibliográfiát csakis a köteles példányokba való betekintés útján állíthatjuk össze, erre vonatkozó engedélyt igyekeztünk kieszközölni ama hivatalok egyikénél, ahová köteles példányok törvény szerint küldendők. Ez sikerült is azáltal, hogy a Központi Statisztikai Hivatal igazgatója, dr. BUDAY László miniszteri osztálytanácsos ur e tudományt szolgáló törekvésünket melegen felkarolta s a Könyvtári Szemle szerkesztőjének a hiteles példányok átnézésére 4627—eln. sz. leiratában engedélyt adott.

Ezzel megszűnt az ok, mely e különálló bibliográfiát létrehozta.

Jövő számainkhoz is adunk melléketül bibliográfiát, de az már a Corvina havi könyvészetének, a MAGYAR KÖNYVÉSZET-nek a lenyomata lesz csupán, de az a teljes nemzeti bibliográfia lesz!

**A Könyvtári Szemle
szerkesztősége**

1915-ben a Könyvtári Szemlében megjelent terjedelmesebb tanulmányokból vagy ott nem publikált hosszabb lélegzetű dolgozatokból *Könyvtári Füzetek* címen sorozatot indítanak. A szakmai körökben – és azokon túl is – rendkívül kedvező volt a vállalkozás fogadtatása. (Ma is olvassák, tanulmányozzák az érdeklődő vagy vizsgázó könyvtárosok, ha valahol hozzáférnek.) Voltak természetesen ennek a vállalkozásnak, és a Könyvtári Szemle szerkesztősege által képviselt irányzatnak is ellenzői. Ezekkel vitatkoztak a lap, vagy más folyóiratok hasábjain.

A lap történetében egyetlen eset volt csak, amikor a Jegyzet rovatban éppen a Könyvtári Füzeteket ért *rágalmat* kellett visszautasítani. (1916. 2. füzet 67-70. o.) Gulyás Pál ugyanis a Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1916. július 1-i számában – tőle egyébként sem szokatlan módon és nem is első ízben – durván megtámadta a sorozatot és a Könyvtári Szemlét. Kőhalmi Béla rendkívül indulatos, de a publicisztikai tisztesség szabályait mindvégig megőrző írását így fejezte be:

„Hisszük, hogy utoljára beszélünk a Könyvtári Szemle üzleti és irodalmi jellegéről. Reméljük, hogy megértették valamennyien a gulyások (ha ugyan föltehető, hogy több is van ebből a fajtából), hogy mi a különbség az ő és a mi erkölcsi finnyásságunk között. És most nézzünk a dolgunk után...”

És Kőhalmi Béla barátaival, munkatársaival együtt szívósan nézett a soron következő dolgok után. 1918 végére a Könyvtári Szemlében megjelent cikkek, tanulmányok kirajzolták azt a „könyvtárképet”, amit pár hónap múlva a Tanácsköztársaság *állami programmá, törvénné emelt*. Az 1919 februárjában megfogalmazott *Könyvtárügyi program* huszonegy pontja szinte a Könyvtári Szemle válogatott repertóriumára is lehetne. Csak az oldalszámokat kellene odaírni. És a *Tanácsköztársaság Könyvtárügye* című, 1919 május elsején megindult és júliusában megszűnt lapot is – hivatalos közlöny jellegének ellenére – a Könyvtári Szemle folytatásaként kell számbavennünk – és olvasnunk. Mert csak így kaphatunk *teljes képet* a század első két évtizedének könyvtárügyéről – és *igaz képet* Kőhalmi Béla folyóiratáról (folyóiratairól). Aki Szabó Ervin halálára írt cikkét így kezdi:

„Hatalmas élet-torzóján elgondolkozva látnivaló, mennyire nem véletlen, hogy a modern nyilvános könyvtárügy magyarországi úttörője szocialista volt, akinek érzékeny erkölcsisége a társadalmi szolidaritás értelmezésén finomodott ki.”

Mert ha Szabó Ervin neve ritkán is szerepelt a Könyvtári Szemlében, a szerkesztőnek, Kőhalmi Bélának és a munkatársaknak *mindig ő volt a lámpás*. A lap már említett 1918-as számának Krónika rovatában olvashatjuk:

„Szabó Ervin emlékének hódol ez a rovat is, amelyet ő annyira szeretett s kritikus figyelemmel folyton számon tartott. Ujságban, folyóiratban, könyvben ha talált glosszatorra váró hírt, kijegyezte örökké nála lévő „nemzetközi” cédulákra s átadta a Könyvtári Szemle szerkesztőjének. Így volt ő éveken át ennek a rovatnak, ahogy egész vállalkozásunknak is lelke. Mi tovább fogjuk csinálni, úgy, ahogy ő szerette és akarta, velünk van az emmausi hívők hite.”

Ezt a hitet vitte – ahogyan vihette – Kőhalmi Béla. És ezt a hitet is terjeszti majd a hozzáférhető Könyvtári Szemle – mai és holnapi olvasói vagy újraolvasói között. Mert erre a hitre szükségünk van – és szükségünk lesz ezután is.